

Tomasz Szuk

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

WPŁYW PŁATNOŚCI BEZPOŚREDNICH NA DOCHODOWOŚĆ WYBRANYCH GOSPODARSTW ROLNYCH NA DOLNYM ŚLĄSKU*

THE INFLUENCE OF DIRECT PAYMENTS ON THE PROFITABILITY OF SELECTED FARMS IN LOWER SILESIA

Słowa kluczowe: płatności bezpośrednie, dochodowość, gospodarstwo rolne

Key words: direct payments, profitability, farm

Abstrakt. Przedstawiono analizę wpływu płatności bezpośrednich na dochodowość gospodarstw rolnych położonych na Dolnym Śląsku. Badania przeprowadzono w latach 2008-2009. Badania wykazały, że gospodarstwa najmniejsze o powierzchni do 10 ha UR w badanym okresie nie mogłyby funkcjonować bez korzystania z płatności bezpośrednich. W jednostkach tych w zasadzie całość dochodu pochodziła z dopłat bezpośrednich. W pozostałych grupach obszarowych udział dopłat kształtował się na poziomie 24-33% w 2008 r. i 35-45% w 2009 r. Symulacja „oczyszczenia” dochodu rolniczego brutto z płatności bezpośrednich wykazała, że dochód parytetowy był w stanie osiągnąć i przekroczyć jedynie gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 50 ha UR. W przypadku, gdy podstawą odniesienia był dochód rolniczy netto, jedynie gospodarstwa największe były w stanie osiągnąć parytet.

Wstęp

Dochodowość gospodarstw rolnych determinowana jest przez wiele czynników o charakterze przyrodniczym i ekonomicznym. Do pierwszej grupy można zaliczyć warunki klimatyczne i glebowe, które decydują o potencjale w zakresie produkcji polowej, ale generują także niekorzystne zjawiska kłęskowe np. suszę, powódź, trąby powietrzne. Do drugiej natomiast można zakwalifikować skalę działalności, strukturę i intensywność produkcji, organizację zasobów i procesów pracy, jak również ceny skupu płodów rolnych i środków produkcji, popyt i podaż na rynku oraz politykę rolną państwa.

Rolnictwo jest strategicznym działem gospodarki narodowej każdego państwa, co w zestawieniu z jego specyfiką powoduje konieczność stosowania odpowiednio dobranych instrumentów polityki rolnej. Jednym z takich instrumentów wchodzących w skład I filaru Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) Unii Europejskiej są płatności bezpośrednie, które w założeniu powinny przede wszystkim wpływać na poprawę dochodowości produkcji rolnej oraz zapewniać wzrost konkurencyjności sektora rolnego [Kutkowska 2009, WPR nowoczesna... 2007]. Polscy rolnicy od czasu akcesji Polski do UE stali się beneficjentami tego rodzaju pomocy, a płatności bezpośrednie stanowią ważną część ich dochodów [Marks-Bielska, Babuchowska 2010]. W związku z tym nasuwają się pytania, czy obecnie rolnicy są w stanie prowadzić swoje gospodarstwa bez tego rodzaju wsparcia ze środków unijnych i jaka jest rola płatności bezpośrednich w kreowaniu wyniku finansowego gospodarstw rolnych. Próbę odpowiedzi na powyższe pytania stanowi cel pracy.

Material i metodyka badań

Przedstawione badania są częścią większej całości realizowanej w ramach projektu MNISW pt. „Wpływ mechanizacji produkcji roślinnej na dochodowość gospodarstw indywidualnych Dolnego Śląska”. Badania przeprowadzono w latach 2008-2009. Materiały źródłowe pochodziły z gospodarstw indywidualnych położonych w najbardziej intensywnych rolniczo podregionach Dolnego Śląska. Badaniami objęto 100 gospodarstw wybranych w sposób celowy, które zlokalizowane były w 34 gminach tego województwa. Funkcją celu był roślinny profil gospodarstwa i chęć współpracy właściciela w ramach prowadzonych badań. Gospodarstwa te współpracowały z Dolnośląskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego we Wrocławiu. W każdym z nich założono książki rachunkowe, w których właściciele korzystając z pomocy doradców rolnych prowadzili zapisy wszystkich zdarzeń rachunkowych w taki

* Badania finansowane z projektu badawczego N N313 313034 „Wpływ mechanizacji produkcji roślinnej na dochodowość gospodarstw indywidualnych Dolnego Śląska”.

sposób, aby można było obliczyć końcowy wynik finansowy całego gospodarstwa. Ponadto, w obiektach tych wprowadzono karty technologiczne upraw i przeprowadzono bardzo szczegółową inwentaryzację środków mechanicznych oraz wywiady dotyczące m.in. opinii na temat wpływu dopłat bezpośrednich na wynik finansowy działalności rolniczej. Realizując cel artykułu wykorzystano informacje na temat poziomu uzyskanych dopłat bezpośrednich w badanej zbiorowości gospodarstw w latach 2008 i 2009. Następnie obliczono wynik finansowy każdej jednostki w formule dochodu rolniczego brutto i netto oraz ustalono wskaźniki udziału dopłat w obu kategoriach dochodu. Uzyskane wskaźniki skonfrontowano z deklarowanym przez właścicieli poziomem udziału płatności bezpośrednich w wyniku finansowym gospodarstwa. Przeprowadzono również symulację wyniku finansowego gospodarstw w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną bez udziału dopłat i porównano go do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w latach 2008-2009.

W celu zachowania porównywalności z grupy 100 gospodarstw objętych badaniami odrzucono 7 obiektów, które w okresie 2008-2009 zmieniły swoją powierzchnię i tym samym należałyby je zakwalifikować do różnych grup obszarowych w analizowanych latach.

Wszystkie obliczenia przedstawiono w układzie całej zbiorowości oraz w podziale na grupy obszarowe. Wyróżniono 6 grup obszarowych, tj. do 10,00 ha (5); 10,01-15,00 ha (18); 15,01-30,00 ha (19); 30,01-50,00 ha (16); 50,01-75,00 ha (15); powyżej 75 ha (20) (w nawiasach podano liczbę gospodarstw).

Wyniki badań

We władaniu zbiorowości badanych gospodarstw było 4381 ha powierzchni użytków rolnych. Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych wynosił 97,7%. Zwraca uwagę znaczny odsetek gruntów dzierżawionych, które w powierzchni użytków rolnych stanowiły przeciętnie 48,7%. Przeciętna powierzchnia badanego gospodarstwa wynosiła 47,11 ha użytków rolnych. Powierzchnia ta była średnio około czterokrotnie większa w porównaniu do średniej powierzchni gospodarstwa indywidualnego na Dolnym Śląsku podawanej przez GUS. W stosunku do danych ARiMR dotyczących województwa dolnośląskiego badane gospodarstwa były większe około trzykrotnie. Minimalna powierzchnia badanego gospodarstwa to 2,08 ha, a maksymalna to 168,39 ha. Średnio wskaźnik bonitacji oscylował wokół wartości 1,25, co jest charakterystyczne dla gleb dobrych i równoważne z III klasą bonitacji. Potencjał pracy wynosił 1,94 AWU na 1 gospodarstwo i 4,12 AWU na 100 ha UR. Około 1/3 gospodarstw korzystało z najmniejszej siły roboczej. Dotyczyło to jednostek największych. W badanych gospodarstwach zdecydowanie dominowała produkcja zbóż, która stanowiła 74,28% wszystkich zasiewów. Wśród zbóż najczęściej uprawiano pszenicę, a w następnej kolejności jęczmienia jarego. Zauważa się także znaczny udział rzepaku ozimego, który zajmował 20,20% struktury zasiewów. Rośliny okopowe zajmowały niecałe 5%, z tego na buraki cukrowe przeznaczono 2,70%, a na ziemniaki 2,40%. Pozostałe rośliny pojawiały się w strukturze zasiewów na ogół sporadycznie. Gospodarstwa charakteryzowały się wysokim stopniem mechanizacji. Przeciętnie każde z nich miało 2 ciągniki oraz pełne wyposażenie w podstawowy sprzęt do uprawy, nawożenia i ochrony roślin. W 70% gospodarstw zanotowano kombajny zbożowe.

W 2008 r. przeciętnie w całej zbiorowości, jak i w poszczególnych grupach obszarowych zanotowano dodatni wynik finansowy w kategorii dochodu rolniczego brutto. W odniesieniu do jednostki powierzchni najniższy zanotowano w grupie gospodarstw najmniejszych, tj. 866,35 zł/ha, najwyższy zaś w grupie obszarowej 30,01-50,00 ha UR, tj. 2286,31 zł/ha. Biorąc pod uwagę proces restytucji środków trwałych nie wszystkie gospodarstwa odznaczają się dodatnim wynikiem finansowym. Stratę zanotowano w obiektach o powierzchni nieprzekraczającej 10 ha UR. W pozostałych grupach dochód rolniczy netto wahał się od 17 622,55 do 144 278,86 zł na gospodarstwo i od 1254,60 do 1567,18 zł na 1 ha UR. Przeciętnie poziom zrealizowanych płatności bezpośrednich w postaci jednolitej płatności obszarowej (JPO), uzupełniających płatności obszarowych (UPO) oraz płatności cukrowej wynosił 27 106,10 zł na gospodarstwo, tj. od 3542,92 zł w grupie do 10 ha UR do 64 248,27 zł w grupie powyżej 75 ha UR. Zróżnicowanie w płatnościach przypadających na jednostkę powierzchni było niewielkie i wynikało ze struktury użytkowania gruntów oraz struktury zasiewów.

W kolejnym roku badań odnotowano nieznaczne pogorszenie dochodowości przeciętnie dla całej zbiorowości. Szczególnie dotyczyło to grupy gospodarstw najmniejszych, w których dochód rolniczy brutto obniżył się trzykrotnie. Zauważalny był też spadek dochodowości w grupie obszarowej 30,01-50,00 ha UR o około 13% i wzrost w grupie powyżej 75 ha UR o około 20%. Podobne relacje w stosunku do roku poprzedniego wykazuje wyliczony dochód rolniczy netto w przeliczeniu na gospodarstwo i jednostkę powierzchni. Poziom uzyskanych płatności bezpośrednich wyniósł przeciętnie 36 600,41 zł w przeliczeniu na gospodarstwo dla całej badanej zbiorowości. W poszczególnych grupach obszarowych wahał się od 4564,31 do 88 087,76 zł i był wyższy przeciętnie o 35% niż w 2008 r. Szczegóły zaprezentowano w tabelach 1 i 2.

Tabela 1. Dochodowość i poziom płatności bezpośrednich zbiorowości badanych gospodarstw w 2008 r.
Table 1. The gross farm income and direct payments in selected farms in 2008

Wyszczególnienie/ Specification	Powierzchnia gospodarstwa [ha UR]/Area of farms [ha AL]						
	razem/ total	≤10,00	10,01- 15,00	15,01- 30,00	30,01- 50,00	50,01- 75,00	≥75,00
Dochód rolniczy brutto [zł]/ Gross farm income [PLN]	90 690,49	4 422,86	27 846,08	47 255,78	89 424,48	111 200,70	194 922,69
Dochód rolniczy brutto [zł/ha]/ Gross farm income [PLN/ha]	1 943,54	866,35	2 057,86	2 045,52	2 286,31	1 818,34	1 827,30
Dochód rolniczy netto [zł]/ Net farm income [PLN]	64 781,32	-3 393,20	17 622,55	30 381,46	61 981,16	83 609,56	14 4278,86
Dochód rolniczy netto [zł/ha]/ Net farm income [PLN/ha]	1 255,09	-485,48	1 290,16	1 254,60	1 567,18	1 340,61	1 339,87
Płatności bezpośrednie [zł]/ Direct payments [PLN]	27 106,10	3 542,92	7 668,84	11 778,05	21 814,17	33 822,59	64 248,27
Płatności bezpośrednie [zł/ha]/ Direct payments [PLN/ha]	577,11	608,07	583,56	557,95	573,86	559,43	597,65

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

Tabela 2. Dochodowość i poziom płatności bezpośrednich zbiorowości badanych gospodarstw w 2009 r.
Table 2. Gross farm income and direct payments by farm size category in 2009

Wyszczególnienie/ Specification	Powierzchnia gospodarstwa [ha UR]/Area of farms [ha AL]						
	razem/ total	≤10,00	10,01- 15,00	15,01- 30,00	30,01- 50,00	50,01- 75,00	≥75,00
Dochód rolniczy brutto [zł]/ Gross farm income [PLN]	87 593,64	1 389,17	28 708,23	49 368,84	78 303,00	110 600,42	243 039,28
Dochód rolniczy brutto [zł/ha]/ Gross farm income [PLN/ha]	1 736,59	250,16	2 172,48	2 132,32	2 020,69	1 821,25	2 192,52
Dochód rolniczy netto [zł]/ Net farm income [PLN]	61 684,47	-6 426,89	18 484,70	32 494,52	50 859,68	83 009,28	192 395,45
Dochód rolniczy netto [zł/ha]/ Net farm income [PLN/ha]	1 055,28	-1 101,67	1 406,73	1 366,10	1 301,55	1 349,09	1 708,89
Płatności bezpośrednie [zł]/ Direct payments [PLN]	36 600,41	4 564,31	10 295,43	16 925,33	28 682,47	43 562,88	88 087,76
Płatności bezpośrednie [zł/ha]/ Direct payments [PLN/ha]	771,81	791,04	785,84	782,11	758,53	721,23	802,99

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

W celu określenia wpływu płatności bezpośrednich na dochodowość w badanej zbiorowości gospodarstw poddano analizie ich udział w obliczonych uprzednio kategoriach wyniku finansowego. W 2008 r. udział ten wynosił przeciętnie 30% w odniesieniu do dochodu rolniczego brutto i 42% relacji do dochodu rolniczego netto. Płatności bezpośrednie w największym stopniu determinowały dochodowość gospodarstw najmniejszych obszarowo, gdzie udział ten wynosił aż 80%. W pozostałych grupach kształtował się na poziomie 24-33%. W odniesieniu do dochodu rolniczego netto przeciętny udział dla całej zbiorowości wynosił 42%, a w grupach obszarowych 35-45%. Warto zauważyć, że w grupie do 10 ha UR płatności spełniają specyficzną rolę w postaci minimalizacji straty. Pogorszenie dochodowości zanotowane w kolejnym roku badań nie pozostało bez wpływu na udział płatności bezpośrednich w analizowanych kategoriach wyniku finansowego. Pomimo wyższych stawek dopłat ich udział zarówno w dochodzie rolniczym brutto, jak i netto wyraźnie się zwiększył. Przeciętnie wzrost ten wyniósł około 40%. W największym stopniu sytuacja ta dotknęła jednostki małe, w których symboliczny dochód rolniczy brutto pochodzi w całości z dopłat. W pozostałych grupach około 1/3 dochodu jest efektem płatności bezpośrednich. W odniesieniu do dochodu rolniczego netto płatności generują ponad połowę

jego poziomu, a w grupie gospodarstw najmniejszych wpływają jedynie na zmniejszenie deficytu finansowego.

Szacunki właścicieli dotyczące udziału płatności bezpośrednich w dochodzie były zbliżone z otrzymanymi wynikami. W 2009 r. w badanej zbiorowości według opinii rolników udział ten wynosił 39% w stosunku do dochodu rolniczego brutto. W poszczególnych grupach obszarowych szacunki różniły się jedynie od 2 do 8%, co świadczy o dobrej znajomości sytuacji finansowej przez właścicieli badanych gospodarstw. Jedynie w grupie obszarowej do 10 ha wyniki były bardzo rozbieżne. Właściciele oszacowali udział dopłat na poziomie 35%, a wyliczenia wskazują, że praktycznie całość dochodu wynikała z otrzymanych płatności. Szczegółowe dane przedstawiono w tabeli 3.

Powyższe wyliczenia wskazują, że w analizowanym okresie płatności bezpośrednie miały znaczący udział w wyniku finansowym badanej zbiorowości gospodarstw. Realną dochodowość indywidualnych gospodarstw rolnych ocenić można prawidłowo, jedynie przez analizę dochodu parytetowego. W związku z tym obliczone wyniki finansowe „oczyszczono” z elementu dopłat bezpośrednich i zestawiono je z przeciętnym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej w latach 2008-2009. Dochód parytetowy, biorąc pod uwagę dochód rolniczy brutto z dopłatami bezpośrednimi, osiągały jedynie gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 30 ha UR, a gdy podstawą odniesienia był dochód rolniczy netto, granica obszaru takich gospodarstw przesuwiała się do co najmniej 50 ha UR. Symulacja „oczyszczenia” dochodu rolniczego brutto z płatności bezpośrednich wykazała, że dochód parytetowy były w stanie osiągnąć i przekroczyć jedynie gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 50 ha UR. W przypadku gdy podstawą odniesienia był dochód rolniczy netto, jedynie gospodarstwa największe były w stanie osiągnąć parytet.

Tabela 3. Udział płatności bezpośrednich w wyniku finansowym badanej zbiorowości gospodarstw w latach 2008-2009

Table 3. The share of direct payments in gross and net farm income in selected farms in 2008 and 2009

Grupa obszarowa [ha UR]/ Farm size category [ha AL]	Udział płatności bezpośrednich w dochodzie rolniczym/ Direct payments share [%]			
	brutto/ gross		netto/ income	
	2008	2009	2008	2009
≤10,00	80	100	-	-
10,01-15,00	28	36	44	56
15,01-30,00	25	34	39	52
30,01-50,00	24	37	35	56
50,01-75,00	30	39	40	52
≥75,00	33	36	45	46
Razem/Total	30	42	42	59

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

Tabela 4. Dochód parytetowy w badanej zbiorowości gospodarstw w 2008 r.
Table 4. The parity farm income in selected farms in 2008

Wyszczególnienie/Specification	Powierzchnia gospodarstwa [ha UR]/Area of farms [ha AL]						
	razem/ total	≤10,00	10,01-15,00	15,01-30,00	30,01-50,00	50,01-75,00	≥75,00
Średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej/Average net wages and salaries in national economy	30 939,12						
Liczba osób pełnozatrudnionych/Number of fully employed	1,94	1,40	1,92	1,87	2,25	1,73	2,08
Wskaźnik dochodu rolniczego brutto do średniego wynagrodzenia/Gross farm income to average wage ratio	1,51	0,10	0,47	0,82	1,28	2,08	3,03
Wskaźnik dochodu rolniczego netto do średniego wynagrodzenia/Net farm income to average wage ratio	1,08	-0,08	0,30	0,53	0,89	1,56	2,24
Wskaźnik dochodu rolniczego brutto bez dopłat do średniego wynagrodzenia/Ratio of gross farm income without payments to average wage	1,06	0,02	0,34	0,61	0,97	1,45	2,03
Wskaźnik dochodu rolniczego netto bez dopłat do średniego wynagrodzenia/Ratio of net farm income without payments to average wage	0,63	-0,16	0,17	0,32	0,58	0,93	1,24

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

Tabela 5. Dochód parytetowy w badanej zbiorowości gospodarstw w 2009 r.
Table 5. The parity farm income in selected farms in 2009

Wyszczególnienie/ Specification	Powierzchnia gospodarstwa [ha UR]/Area of farms [ha AL]						
	razem/ total	≤10,00	10,01- 15,00	15,01- 30,00	30,01- 50,00	50,01- 75,00	≥75,00
Średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej/ Average net wages and salaries in national economy	63 245,01	45 640,73	62 593,00	60 962,97	73 351,17	56 398,90	67 809,08
Liczba osób pełnozatrudnionych/Number of full employment	1,94	1,40	1,92	1,87	2,25	1,73	2,08
Wskaźnik dochodu rolniczego brutto do średniego wynagrodzenia/ Gross farm income ratio to average wage	1,38	0,03	0,46	0,81	1,07	1,96	3,58
Wskaźnik dochodu rolniczego netto do średniego wynagrodzenia/Net farm income ratio to average wage	0,98	-0,14	0,30	0,53	0,69	1,47	2,84
Wskaźnik dochodu rolniczego brutto bez dopłat do średniego wynagrodzenia/ Ratio of gross farm income without payments to average wage	0,81	-0,07	0,29	0,53	0,68	1,19	2,29
Wskaźnik dochodu rolniczego netto bez dopłat do średniego wynagrodzenia/ Ratio of net farm income without payments to average wage	0,40	-0,24	0,13	0,26	0,30	0,70	1,54

Zródło: opracowanie własne
 Source: own study

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza wpływu płatności bezpośrednich na dochodowość wybranych gospodarstw rolnych na Dolnym Śląsku wykazała, że w każdej grupie obszarowej gospodarstw płatności bezpośrednie mają znaczący udział w generowaniu bieżącego wyniku finansowego. Gospodarstwa najmniejsze o powierzchni do 10 ha UR w badanym okresie nie mogłyby funkcjonować bez korzystania z płatności bezpośrednich. W jednostkach tych w zasadzie całość dochodu pochodziła z dopłat bezpośrednich. W pozostałych grupach obszarowych udział dopłat kształtował się na poziomie 24-33% w 2008 r. i 35-45 w 2009 r. Warto zauważyć znaczne zwiększenie tego udziału, gdy podstawę odniesienia stanowił dochód rolniczy netto. Ta kategoria dochodu, może mniej popularna wśród rolników, stanowi o ciągłości funkcjonowania gospodarstwa, tworząc rezerwę do restytucji środków trwałych. W badanej zbiorowości zwraca uwagę stosunkowo duża rozpiętość pomiędzy dochodem rolniczym brutto i netto. Szczególnie w gospodarstwach małych świadczyć to może o zbyt wysokim poziomie mechanizacji, co przy niewielkich możliwościach racjonalnego wykorzystania sprzętu może generować wysoki poziom kosztów eksploatacji i tym samym niekorzystnie wpływać na wynik finansowy. Gospodarstwo rolne stanowi rodzaj działalności biznesowej i tak powinno być traktowane. W związku z tym rację bytu powinny mieć tylko takie, które osiągają co najmniej dochód parytetowy. W badanej zbiorowości były to gospodarstwa o powierzchni przekraczającej 30 ha UR. Należy stwierdzić, że płatności bezpośrednie umożliwiają egzystencję gospodarstwom obszarowo najmniejszym, zapewniają parytet dochodowy gospodarstwom średnim i stanowią dodatkowy dochód dla gospodarstw największych.

Literatura

- Kutkowska B.** 2009: Wspieranie dochodów rolniczych przez dopłaty bezpośrednie w gospodarstwach Dolnego Śląska. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 2(12), 101-109.
- Marks-Bielska R., Babuchowska K.** 2010: Funkcjonowanie systemu dopłat bezpośrednich w Polsce i w innych krajach UE. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 3(17), 1-7.
- WPR nowoczesna polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. 2007: FAPA, Warszawa, 116.

Summary

The paper presents an analysis of direct payments influence on farm profitability in Lower Silesia in the period 2008-2009. Studies have shown that the smallest farms size (up to 10 ha of arable land) could not function without direct payments during the period under consideration. In that size category virtually all income came from direct payments. In some farm size categories the payments ranged 24-33% in 2008 and 35-45% in 2009, respectively. Simulation results, and purified "gross agricultural income from direct payments show that the income parity is achieved and exceeded only in farms with an area exceeding 50 ha. If the reference base is the net farm income, only the largest farms are able to achieve parity.

Adres do korespondencji:

dr inż. Tomasz Szuk
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Instytut Nauk Ekonomicznych i Społecznych
ul. plac Grunwaldzki 24 A
50-363 Wrocław
tel. (71) 320 17 65
e-mail: tomasz.szuk@up.wroc.pl